

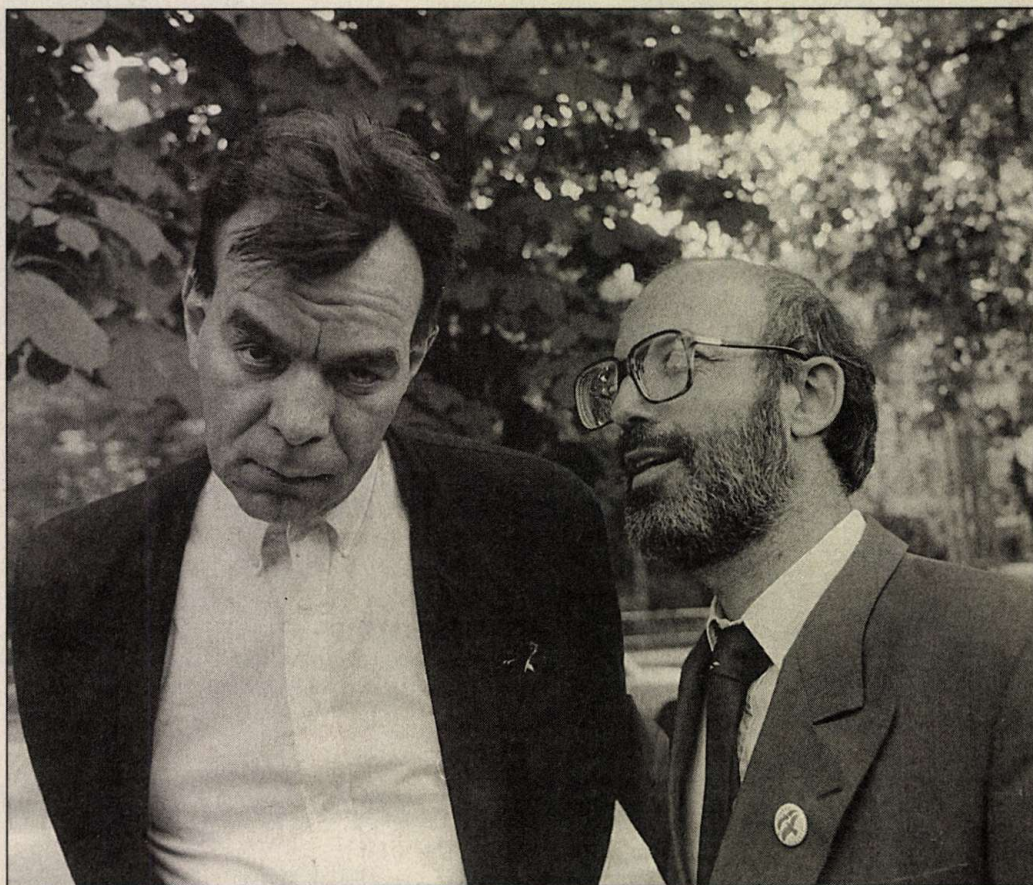
A parlamenti pártokat bemutató sorozatunkban már foglalkoztunk a Fidesszel, a KDNP-vel, az FKGP-vel és az MDF-fel. Ezúttal a kisebbik koalíciós párt történetéről írunk.

A Szabad Demokraták Szövetségét, a hajdani demokratikus ellenzék különböző csoportjából formálódott liberális pártot a rendszerváltás motorjaként tartja számon a politikai közvélemény. Két egymást követő választáson az ország második legerősebb pártjának bizonyultak. Megtalálják-e helyüket a hatalomban az „örök ellenzéki-ség” képviselői? Erre kereste a választ **BUJÁK ATTILA**.

Beléptünk a liftbe. Zavartan egymásra mosolyogtunk, de ez inkább vigyor volt. Két emeletet mentünk felfelé. Kicsit nyomasztott, hogy még nem jártunk itt. Tartottunk attól, hogy – mivel ismeretlenek vagyunk – a végén még spiclinek néznek. Csöngettünk. Egy lány nyitott ajtót. Odabent nagy társasági élet folyt: két-három asztalon tömbökben heverték a kiadványok. Egy szőke nő zajosan verte a gépet, négyen-öten kávéztak, beszélgettek. Megilletődötten körbejártunk a szentélyben. A füzetek mindegyike megvolt a gyűjteményemben. Vettem kettőhármát nagy zavaromban, hogy mégse értsek felre. Gyorsan távoztunk. Az utcán úgy éreztük: most biztos követnek. De nem követte senki.” (Egy ismerős beszámolója a Rajkféle Galamb utcai szamizdatbutikban tett szívélyes léghőköri baráti látogatásról.)

A fenti szöveg (körülbelül 1984 tájáról) történelem előtti időköt idéz. Olyan időköt, amikor nemhogy ellenzékinek lenni, demonstratív

Kis János nem véletlenül emlegette '88-ban a szektásodás veszélyét

ve elkülönülni, de egyáltalán politizálni – akár lojálisan – devianciának számított a késő Kádár-kori, egyenszürke, depolitizált Magyarországon. A mesélő (Beszélő) nem véletlenül érezte, hogy egy pillanatra behatolt a „kemény magba”, s amikor kilépett a „normális közegbe”, tartott a sugárfertőzéstől. Nem is ment többször a labor közelébe.

Kis János nem véletlenül emlegette a szektásodás veszélyét a demokratikus ellenzék jövőjéről folytatott vitában, a rendszerváltás kezdetén. „A gondolatmenetnek az volt a lényege – írja nemrég megjelent monográfiájában Csizmadia Ervin –, hogy egy nem szektászerűen működő mozgalom (...) csak egy létező társadalomra támaszkodhat. Ennek a társadalomnak pedig stabilitást, biztonságot, gyarapodást is jelentett a Kádár-rendszer.” (Cs. E.: A magyar demokratikus ellenzék, 1968–1988.)

A „dem. ell.”-nek tehát ki kellett lépnie a nem létező vagy csak virtuálisan létező világból, a stencilgépek enyvszagú előszobai, éjszakai, félföldalatti világából egy nyüzsgő politikai piacra (fórumra?), ahol későbbi választási vetélytársa, az MDF – amely már megindult „a szervezetté válás útján” – látszólag behozhatatlan előnnyel vezetett. Pozsgay idejében megérezte a veszélyt. 1988 decemberében „együttműködésre törekvő” alternatív szervezéként jellemezte az MDF-et, az Új Márciusi

Frontot, a Nyilvánosság Klubot, némileg a Fidest és – egy megkülönböztető mondattal – olyan szervezetnek az SZDSZ-t, amelyet „nem lehet figyelmen kívül hagyni”.

Kettős kötés

1989. március 19-én a Corvin moziban tartották az SZDSZ első küldöttgyűlésének első fordulóját. Két jellegzetes hozzászólást érdemes elkülöníteni. Tamás Gáspár Miklós belső vitákról beszél és kifejti: a szabad demokraták azt szeretnék, ha a demokratikus mozgalmak segítségével békésen jönné létre olyan legitím hatalom, amelyet maguk az állampolgárok bízhatnak meg a kedvükre való reformok életbeléptetésével. **Eörsi István** szerint nem a romantikus kert-Magyarország, s nem is egy reformkommunista paternalizmus megvalósítását kell szorgalmazni, hanem az állami-szövetkezeti tulajdon átalakítását társadalmi tulajdonná. A pártprogramot érintő bírálatában hangsúlyozza, hogy „nem lehetnek illúzióink: a társadalom érdekeinek maradéktalan érvényesítését a nyugati típusú piacgazdaság sem szavatolja”. Kis János filozófus – írja a tudósító – feloldja a vitát, megállapítja, hogy az SZDSZ-en belül két liberális irányzat jelentkezett. E két irányzatot úgy jellemzi, hogy az egyik a társadalmi egyenlőtlenségeket korri-

KÖTŐ

gálni kívánó, szociálisan gondoskodó állam létrejöttét, a másik a piaci mechanizmusoknak szabadon kitett társadalom megvalósítását szorgalmazza.

Vajon melyik kerekedett felül?

Vigyázzunk a fazonnal!

1989. november 24-én délután az Oktogon és a Liszt Ferenc tér közötti járdán furcsa – húsz-harminc emberből álló – mámoros kis csapat tört utat a tömegben. Minden sarkon megálltak, transzparenszeket lódítottak a magasba, egy kikiáltó megafonnal a kör közepére állt és szótartot intézett a kíváncsiskodókhoz. Aztán tovább. „Vigyázzunk a fazonnal, nem kell elnök azonnal” – skandálta a kórus és a célzott személy Pozsgay Imre volt. A falakon mindenütt frissen ragasztott s tépázott plakátok. „Vigyázzunk a fazonnal...” – énekelte a mámoros csapat és eltűnt a Nagykörút tengerében. Az SZDSZ a 26-i négyigenes népszavazásra készült. Pozsgay alatt már ingott a gondolatban jól kiült köztársasági elnöki szék. Két nap múlva, alig hatezer szavazatnyi különbséggel – az akkor hatezer tagot számláló párt – győzelemre vitte a négyigenest. Gál helyettes belügyminiszter hajnalban, amikor kezdtek megfordulni az eredmények, leállította a számlálást és megkérdezte Pozsgay államminisztert: mit tegyen? Az államminiszter dél-

re sajtótájékoztatót hirdetett és elismerte vereségét. Összeomlott az utolsó nagy pártállami karrier.

És ezzel összeomlott az EKA-alkun belül kötött MDF–MSZP különalku eszméje is. Antallék kíméletlenül átléptek a „nagy testvér” (Sárkányölő Szent Imre) hűlő politikai tetemén és offenzív, kettős csengésű (agresszív-nyugtató) „népbaráti” politizálásba kezdtek. A „radikális nyugodtak” megnyerték a választásokat. Az SZDSZ 1990-ben egymillió-negyven-

bizonyos mértékben a magyar közélet. A médiatusakodás négy év alatt csaknem annyit árt az SZDSZ-nek, mint amennyire felőrli és „jobbszélre toloncolja” a kormánypártot.

Mi a magyar? – tehették fel az örök köldök-néző vitakérdést a nemzeti arculat konzervatív formatervezői csöndesebb hétköznapiakon Kossuth téri kormányzószobájukban. Mi felel meg a nemzet természetének? Mi következik ezeréves történelmünk háromismeretlenes egyenletéből? És megoldották. Tízből tízszer

Összeomlott az utolsó nagy pártállami karrier

ezer, 1994-ben egymillió-ötvenezer szavazattal lett második, s mindkét esetben szám-szerű választási eredményét megközelítő arányban jutott parlamenti mandátumhoz. A vetélytársak előbb a jószerivel megkerülhetetlen paktum „bűnébe esnek” és átmeneti alkut kötnek a médiumok irányításáról. „A médiaosztokodás vacak kompromisszum volt, amely »szerve-sen« következett a »bársonyos forradalom« forradalomellenes, demokratikus szemszögből „reakciós karakteréből” – írja Tamás Gáspár Miklós. A következő négy esztendőben e be nem tartott kompromisszum s a belőle következő zűrzavaros konfliktus foglya mindkét párt, s

Egy hatezeres párt győzelemre vitte

az alábbi eredményre jutottak: X = MDF. MDF = kereszténység + konzervativizmus + népnemzetiség. (Antall általában a liberalizmust is belefoglalta a megoldásba.) A konstruktörök – mint főntebb látszik – nem tekintették az SZDSZ-t „szerves magyar képződménynek”. (Kónya Imre egy sajtótájékoztatón kifejtette: az SZDSZ egyszeri jelenség, speciális időjárás helyzet következménye, ilyen légköri viszonyok még egyszer nem lesznek Magyarországon.) Az SZDSZ-szel kapcsolatos zoroasztrianus Sátán-mítoszok első prototípusainak gyártása és csomagolása már 1990 tavaszán elkezdődött. (Az utóbbi időben a Fidesz is beszállt alvállalkozóként...) A próbamodel az Apák és fiúk című kiadvány volt a kampány idején.

A modellek

Az SZDSZ haszidista szellemű, titokzatos, bizonyos szálokon a nemzetközi finánciókéhez is kötődő bolsevista áramlat fedőszerve, magyarországi fiókvállalata. Grúndolását még Aczél György készítette elő azzal, hogy titokban támogatta bizonytalan származású, ellenzékinek maszkírozott, értelmiségi és funkcionárius gyerekek ösztöndíjnak álcázott külső kéjutazásait. Amikor eljött az idő, titkos erők megszervezték őket, hogy általuk megmentsék a zsidó-kommunista pénzmogulok magyarországi befolyását és hatalmát, karöltve a kollaboráns sajtóval. Mindezt lefedték a divatos liberális jelzővel, de ez átverés. (Lu-

SZABADKIKÖTŐ

xusmodell, SZDSZ-limuzin, igényes vevőnek.)

Az SZDSZ Soros György hazai baráti köre, amelyet azért szervezett, hogy egyrészt üzleti érdekeit képviselje, támaszpontja legyen Kelet-Európában, másrészt kiforgassa a magyarságot öntermészetéből, amely arra indítaná, hogy természetes nemzeti érdekeit a Kárpátok védőburkában védelmezze az egészséges, izomdús nacionalizmus szellemében. (Elegáns, sportos fazon nyárra, szarajevói modell.)

Lukácsista bolsevisták, a Lukács-óvoda szellemi kidudorodásai. Baloldalt dobog a szívkük. (Fideszes modell, diákautó.)

Arrogáns, minden lében kanál, túlideologizált, nagyképű, belvárosi értelmiségi szekértábor, lobby. (SZDSZ-kombi, családi modell.)

Amerikai ügynökök, a nemzetközi karvalytőke gátlástalan képviselői. Kiárúsítják az országot. (Terepjáró, kiscigizda modell.)

Zsidók. (Népaútó, kispénzüeknek.)

A modellek tetszés szerint variálhatóak, gyakran keverednek. A márka kedvelői általában hozzáteszik, hogy liberális párt a fejlett nyugaton sohasem lehet néppárt, s elemzésüket kiegészítik a „kemény mag” metaforával, hogy a bűn alól fölmentsék a párt egyszerű, félrevezetett tagságát, valamint milliós szava-

Tény, hogy nem lehetett könnyű

Tölgyessy megbukott, a válság megoldódott

zótáborát. A vádak mögött ott lapul a föltételezés: a magyar ember természete szerint tekintélytisztelő, etatista (a balos variáns szerint a „dolgozó” kollektivistá, magyar nem lehet liberális. Ha mégis, akkor ez vagy félreértés, vagy összeesküvés következménye.

Amint a fentiek mutatják: az SZDSZ jelentős párt.

A konstruktőrökkel ellentétben úgy látjuk, hogy a liberalizmusnak (a kordivaton túlhatóan) komoly bázisa (és történelmi múltja) van Magyarországon. Nem szektajelenség, nem „páholy”, amint azt baloldali kritikusi és jobboldali intrikusai állítják. Történelmi kérdések (közhelyek) kifejtésére nincs hely. Legyen elég annyi, hogy a század első felének túlnövesztett etatizmusa, az állami onnipotencia kiteljesedése, a mindent elsópró kollektívizmus, a munkabrigádok tömeges, világméretű vonulása az ötéves tervektől a New Dealig, Szovjet-Oroszországtól Amerikáig, a „tömegek lázadása”, a nagy háborúk és újjáépítések forrongása valóban elsöpörte, a margóra helyezte az állam minimalizálására törekvő szabadelvű utópiát. A fordulatot a kádárizmus álkollektívizmusának sorvadása, az árnyékgazdaság kialakulása készítette elő,

tömegesen megteremtve azokat a kis egzisztenciákat, féllegális, szektoron kívüli megélhetési formákat, amelyek képviselői immár nem elégedtek meg azzal, ha a politika (értsd: az állam) a gazdaságon kívül, a magánéletben „nem provokálja” őket. Az MDF-kormányzat, négyesztendő uralma alatt, a túllálmósítást nem számolta fel. A birtokba vett „nemzetformáló lehetőség”, az elfoglalható ezernyi hivatal kísértése túl erős volt. A küzdelem 1994 után sem dőlt el.

Felkelők

1991–92 fordulóján a Kárpátoktól le az Al-Dunáig egyetlen kiáltás töltte be a levegőket: „Elmaradt a rendszerváltás, nem történt rendszerváltás.” Az elégedetlenséget, az éledő jakobinus forradalmi retorikát a sajtó hajlamos kizárólag az MDF szélsőségeinek nyakába varrni. Pedig az SZDSZ választóit és tagságát legalább ennyire megviselte a csalódás, az ösztönei kiábrándulás a Kánaánként aposztrofált parlamenti demokráciából. Az ország népe sorscsapásként élte meg a rendszerváltást, de hajlandó volt „elviselni ezt a csapást”. A dinamikus, robbanékony párt soraiban ez a csalódás, némi apátiát követően, a Tölgyessy-féle „népfelkelésbe” torkolt. „Legyünk újra sikeresek a Péterrel, akit igazságtalanul állítottak félre.” Amint közeledett Kis János visszavonulásának ideje, úgy vált egyre világosabbá, hogy a tagság elégtételt vesz az alapítókon. (A „radi-szadi” kifejezés éppoly egyszerűsítő demagógia, mint a kemény mag meghatározás.) A Fáy utcai sportszarnokban tartott küldöttgyűlésen óriási színelőadás zajlott, kifütyültetéssel, letapsoltatással. Az antitölgyessyták sértődötten, egy bokorban ücsörögtek a csarnok fala mellett, az ügyvivőjelöltek sorra ugrottak a dobogóra, s dobták vissza a jelölést. Amikor Tölgyessy bemutatta tízfős válogatottját, s színpadiasan így szólott: „Ez lesz az a csapat, amely '94-ben legyőzi az MDF-et a választásokon”, kínosan elmaradt a vastaps. Talán ekkor fordult meg a hangulat? Mert egy év múlva ellenállás nélkül visszatért az „ancien régime”. Tölgyessy megbukott, a válság

megoldódott, de a pártnak másfél esztendejébe került, amíg kínos lassúsággal újra felkapaszkodott a népszerűségi listán.

A koalícióban

1994-ben az SZDSZ vezetői viszonylag gyorsan eldöntötték, hogy nem nyerik, nem is nyerhetik meg a választásokat. Három stratégiai célt tűztek maguk elé: az egyre látványosabban vergődő, képtelen cikcakkokat produkáló Fidesz morzsolódó szavazótáborának „elhappolását” (bonyolult művelet volt, mert közben ugyanezzel a párttal álltak szövetségben, s kutya-macska barátságban); a szocialisták abszolút többségének megakadályozását; és frontemberük, Kuncze Gábor miniszterelnöki megbízatását, akár egy szocialista többségű kormány élén. Az első akadályt sikeresen vették, a másik két léccet leverték. Hogy a koalíció tárgyalásokon nem fogják olcsón adni, s hogy a továbbiakban is kellemetlen partnerei lesznek az MSZP-nek, az kezdettől világos volt. Őszintén szólva nem hiszünk a Magyar Narancs által kompilált musical-forgatókönyvben, mely szerint Magyar Bálint lett volna Henry Fonda és az ügyvivői testület a választásokat követő héten eljátszotta volna a Tizenkét dühös embert. Tény, hogy nem lehetett könnyű, de nem jó mindig a cserepadon ülni, tartani kellett a tagság demoralizálódásától. Az is hihető, hogy az SZDSZ köreiben Horn Gyula „nem túl nagyra értékelt” politikus. Pető

még látványosan rászózott Vitányi kézfogásra nyújtott kezére. („Nekünk az MSZP-vel lesz egy kis elszámolnivalónk a pártvagyon dolgában.”) Végül koalíció lett belőle.

Első pillantásra úgy tetszik: a parlamenti patkóban most is két fél ütközik meg napról napra a demokráciák bevett szabályai szerint. A kormánytábor meg a Nagy Alternatíva. Ám a valódi konfliktus nem koalíció és ellenzék, hanem a kormánypártok és szavazótáboraik között feszül. Tehát nem horizontális, parlamenti konfliktus, ami nagy baj. A többség és a többség képviselőinek háborúja azzal a veszéllyel fenyeget, hogy széttűzza a kialakult pártstruktúrát, kiüresíti, tartalmatlanná teszi a képviselői rendszert. Felszámolja a választók azonosulási képességét.

A kikötő

Az SZDSZ ma szerepvárvan feszengő, lelki-furdalásos, bizonytalan pártnak látszik. Egyetlen világos programuzenete a költségvetési egyensúly mindenáron való megteremtése – amint a személyi szám eltörlésével kapcsolatos alkotmánybírói játszma mutatja –, még a legfontosabb liberális programelvek feladása árán is. A Bokros-csomag következetes támogatásáról talán még el lehet hitetni, hogy az nem más, mint az államháztartás régóta ígért reformjának kezdete. (Nem az.) Ez még úgyahogy beilleszthető egy liberális, annál kevésbé egy etatista múltú szocialista párt világké-

'94-ben, újra másodikként...

pártelnök néha olyan megértő, szeretetteljes leereszkedéssel nyilatkozik a miniszterelnök rögtönzéseiről, mint egy gyógypedagógus a haszontalan gyerekekről.

De hát nézzük a másik alternatívát. Orbán pártelnök jól dokumentálható generális leromlása mutatja: ellenzékben sem lehet kellemes közös tablón Für Lajossal, Lezsákkal, Surjánal, Torgyánnal... Csalóka játék a hideg, távolságtartó „ellenzéki együttműködés”. Az SZDSZ egyszer már kipróbálta az MSZP-vel. 1990-ben, a választások éjszakáján Kis János

pébe. Kétséges, hogy ugyanilyen simán menne a dolog, ha az SZDSZ adná a miniszterelnököt.

Kolumbusz flottája partot ért az Újvilágban. Az Admirális bebizonyította, hogy amit ígért, nem volt fantazmagória: igenis felszámolható az illegitim, teljesítményellenes rendszer. Ebben a folyamatban a hajdani demokratikus ellenzék úttörő szerepet játszott. De a garmatikon kevés az arany, malária pusztít, dögvész és kapzsiság. A flotta egy része zátonyra futott, a matrózok közül sokan odavesztek. És nincs visszaút.

TURNÉ

Mondatok a vidéki sajtóból

A mai magyar politikusok gyakran hagyják el a fővárost, találkoznak a párttagtársakkal vagy a választókkal. Ilyenkor mondanak is valamit. Mi pedig beszámolunk róla. Íme:

PETŐ IVÁN

A POLITIKUSRÓL, MINT OLYANRÓL

Aki politikai párt reprezentánsa, az legyen nyugodt, kiszámítható, megbízható, ne pedig mókamester, „az osztály bohóca”.

(Új Dunántúli Napló, Pécs, július 12.)

KONRÁD GYÖRGY

A SZABADEMOKRATÁKRÓL

Ők kormányon vannak, és végül is egyet kell érteniük a kormány intézkedéseivel. Én nem vagyok kormányon, és nekem nem kell egyetértenem.

(Zalai Hírlap, Zalaegerszeg, július 12.)

POZSGAY IMRE

A MÉDIATÖRÉNYRŐL

Persze, jó lenne, de egyeseknek most már nem sürgős. Aki nyeregben van, nem akar lovat váltani.

(Heti Délkelet, Békéscsaba, július 16.)

SZEKERES IMRE

A KORMÁNYZÁSRÓL

A magyar társadalom úgy látja: elsősorban a Magyar Szocialista Párt kormányoz. Tudja ugyan, hogy a koalíció irányítja az országot, de a felelősséget az MSZP-re hárítja.

(Heves Megyei Hírlap, Eger, július 15.)

KÓSA FERENC

A LEVÁLTÁSOKRÓL

Tény, hogy az utóbbi időben négy olyan kormánytisztviselő személytől is megvált a kormányfő, akikre szerintem szüksége lett volna. Egyikük volt például Pál László ipari miniszter. Nem tudom, hogy a hozzám hasonlóan gondolkodók hányan lehetnek a frakcióban, de gyanítom, adott esetben rajtuk múlhat az ország sorsa...

(Vas Népe, Szombathely, július 18.)

PÁL LÁSZLÓ

A VILLAMOSENERGIA-IPAR PRIVATIZÁCIÓJÁRÓL

A kormány (szerintem nagyon hibásan) a külföldi tanácsadó alapvetően más véleménye mellett tette le a voksát.

(Hajdú-Bihari Napló, Debrecen, július 12.)

CSINTALAN SÁNDOR

A LOBBYZÁS RÓL

A politikusok, a döntéshozók, a törvényalkotók sokszor kerülnek olyan helyzetbe, hogy befolyásolják a cégek sorsát. Elég régi mániám, hogy támogatni kell a hazai vállalkozásokat, akár pozitív diszkriminációval is.

(Békés Megyei Hírlap, Békéscsaba, július 14.)